

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ

Береза Р.П.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Національна академія сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного*

ВИХОВНИЙ ІДЕАЛ ВОІНА ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ (БАЗИС, СКЛАДОВІ, ПОСТУП)

Шлях, обраний Українською Державою у наближенні її Збройних сил до стандартів НАТО, набув тенденції докорінних перетворень, які всеціло огорнули увесь військовий потенціал країни. Тому сьогодні цей процес неможливо уявити без міцного фундаменту духовної стійкості українського воїна, його віри у міць і незламність військової потуги та переконанні у правильності обраного Україною геополітичного та військово-оборонного вектора, завданням якого є, передусім, вирішення задач зміцнення своїх кордонів та готовність дати нищівну відсіч будь-якому агресорові.

У цьому змісті удосконалення виховного ідеалу українського воїна займає чи не найважливіше місце, зокрема, у вивченні дисципліни «Військова педагогіка».

До визначення, розробки та практичного впровадження поняття виховного ідеалу у різний час вдавалося чимало вітчизняних педагогів. Так, Г. Ващенко вважав, що в основі виховного ідеалу українця має лежати два основних символи – Бог і Україна [1, с. 41]. Ф. Прокопович, М. Смотрицький, І. Гізель розглядали цю проблему, як сукупність національного, культурницького і традиційного. А відомий український педагог сучасності О. Вишневський вбачав у виховному ідеалі свідомість нації і самовідповідальність кожного громадянина [2, с. 278].

Втім, звісно, що концепція виховного ідеалу не може за своєю суттю набути статусності застиглих і непорушних визначень та трактувань, позаяк, бурхливий розвиток суспільно-політичних подій, який огорнув світ і Україну, зокрема, ставить педагогіку, як науку перед новими, досі незанимаючими для неї викликами. Тому сьогодні слід, по-особливого, розглядати перебудову усєї виховної системи та оновлення самої теорії

виховання, саме у військовій педагогіці. Адже відомо, що вже перші дні неоголошеної, новітньої за своїм змістом гібридної війни продемонстрували немалі прогалини, передусім, у військово-патріотичному вихованні в лавах Збройних сил України. І це не дивно. Адже пострадянський період виховної системи глибоко засів у свідомості немалої кількості генералів і офіцерів, які, окрім необачному слідуванню виховних ідеалів, що залишилися від радянської політичної системи, так і не змогли запропонувати щось інше у роботі зі своїми підлеглими на зміну ортодоксальним постулатам збанкрутілої марксистсько-ленінської ідеології.

Водночас, неперевершені зразки мужності і патріотизму героїв Небесної сотні, кіборгів, волонтерів, військових командирів і солдатів, завдячуючи яким підступний ворог, попри усі свої загарбницькі забаганки був зупинений на східних рубежах нашої держави, стали безальтернативним прикладом для виховного ідеалу українського воїна у сьогоденні. А, відтак, перед новітнім формуванням Збройних сил України постала нагальна потреба, яка полягає не тільки у переозброєнні війська сучасними зразками зброї, а й швидкісна та, найголовніше, якісна розробка нової системи виховання воїна, в основі якої було б покладено оновлений зміст виховного ідеалу.

У досягненні цієї мети з метою формування незламного духу в українських воїнів наша педагогічна практика базується на розробці сучасного визначення виховного ідеалу українського воїна, його (ідеалу) складових та втілення цієї концепції у практику військової педагогіки.

Отож, у визначення виховного ідеалу воїна Збройних сил України, на нашу думку, передусім, повинна бути закладена найвища державо оборонна мета, усвідомлена відповідальність за яку лежить у патріотичному та морально-психологічному обліку військовослужбовця, досягнення якої забезпечується високими, патріотичними, духовними, моральними, переконаннями воїна, постійним розвитком його інтелектуальних здібностей, підвищення рівня світогляду та удосконалення фізичної підготовки.

Чому ж саме патріотична якість ставиться нами перед усіма наступними? На наше тверде переконання, саме через те, що воїн з відсутнім самоусвідомленням причетності до своєї батьківщини, рідної землі, родини, сім'ї нагадуватиме не що інше, як безликий біотип, для якого сама сутність ведення бойових дій може обернутися цілковитою байдужістю за самі наслідки військових змагань, у яких він відіграє не

останню роль. До слова, що і сталося з деякими офіцерами української армії, які у перші дні російської агресії 2014 року, зрадивши присязі народові України, без каяття стали під прапор країни-агресора.

Отож, саме морально-психологічний стан сучасного воїна України, на наш погляд, становить одну з найголовніших складових виховного ідеалу. Це – психолого-педагогічна дефініція, яка розглядається нами, як згусток поведінкових, етико-естетичних, сімейних, гендерних, етнотрадиційних якостей, з огляду на які призовник, контрактник, ба, навіть, часто-густо, й кадровий військовослужбовець приступає до виконання військових обов'язків, за якими його оцінюють, сприймають або ж не сприймають його командири, знайомі та товариші по службі.

Загальновідомо, що такі важливі суспільні та державні інституції, як сім'я, школа, церква, навчальний заклад, опісля проходження яких юнак чи юнка приступає на службу до війська, вже відчутно доклалися до формування їхнього психотипу, як майбутніх воїнів, наділених певними моральними якостями. Тому, саме перед командирами, а в умовах військового навчального закладу, і перед військовими педагогами та психологами постає непросте завдання – як, не травмуючи морально-психологічну сутність майбутнього воїна, втрутитись у її вдосконалення, з метою готовності протистояння щодо викликів військової ситуації.

Відчутним новітнім наголосом у якісному розвитку морально-психологічних характеристик майбутнього воїна є віра, як ознака прихильності до релігійних вартостей, передусім, таких, як «Любов», «Честь», «Гідність», «Чесність», «Вірність», «Повага», «Обов'язок», інші. Зважаючи саме на це, у 2016 році у Збройних силах був введений інститут капеланства, як запорука задоволення духовно-релігійних потреб захисника Вітчизни. Це дало додаткову змогу впливати командирам на виховні якості воїнів, керуючись праведними виховними засадами християнства.

Поряд з основами релігійного змісту, особливий акцент у справі вдосконалення виховного ідеалу воїна хочемо зробити і на підвищенні моральних переконань військовослужбовця, методом впливу на нього засобами естетичного виховання. Адже, ще з історії становлення Українського війська знаємо, що, зокрема, естетична культура, яка була притаманною військовим формуванням Запорізької Січі, була невід'ємною від спеціального підрозділу у складі козацького полку, яким був військовий оркестр. До його обов'язків входив супровід запорожців під час військових походів, музичне забезпечення

проведення окремих військових ритуалів, як то, виборів гетьмана, святкування перемоги на ворогом, чин похорону, інше. Знаємо і про те, якими високими естетичними ідеалами послуговувалися у своїй поведінці, побуті і реаліях військової служби Січові стрільці, воїни УПА, рівно ж, як і українські воїни у різні періоди визвольних змагань. Тому є зрозумілим, що воїн Української армії ХХІ століття, перебуваючи на службі, побуті, а чи при виконанні певних особливих завдань, не має права бути позбавленим знань, умінь і навичок морально-естетичного зрізу. Саме зважаючи на це, на нашу думку, виховний ідеал воїна має передбачати як його загальну обізнаність військовослужбовця з основами світової культури, літератури і мистецтва, так і бездоганне володіння ним правилами світського і військового етикету, а, по можливості, й здатністю до вияву індивідуальної харизми, яка нерідко могла б виявлятися, скажімо, у грі на якомусь музичному інструменті, співі, танцях, літературній та музичній творчості, живописі, тощо.

Далеко не останню роль у переліку складових виховного ідеалу відіграє і фізична підготовка військовослужбовця. Адже відоме гасло «в здоровому тілі – здоровий дух» сьогодні є якнайактуальнішим. Сучасні умови ведення бою як на суші, так і на морі, а чи у небі вимагають від сучасного військовика неабиякої сили, витривалості, фізичної підготовки та витримки.

Ще один важливий фактор, який в умовах стрімкого поступу науково-технічного прогресу, сучасних військових розробок та модернізації військової техніки ставить сучасного воїна перед непростим завданням – власного розумового розвитку, без опанування якого йому не досягнути успіху у виконанні надскладних завдань та ефективної спроможності ведення бою в сучасних умовах. А тому, домінування у навчальних програмах практичних, лабораторних, польових занять, тощо, має стати методом якнайефективнішої трансформації теоретичних знань у практику. У вирішенні цього завдання вважаємо, що немалу роль слід відводити й самостійним заняттям, які спонукають військовика при допомозі власних міркувань, роздумів, дій знаходити оригінальні, нестандартні, а, почасти, й інноваційні способи вирішення тих чи інших завдань.

Інтелектуальна обізнаність сучасного воїна є основою для розширення його світогляду, уявлень, знань і переконань, що завжди слугуватиме міцним фундаментом, на якому невпинно зводиться сучасна модель передових армій світу і української, зокрема. А тому, безперервна мотивація жаги до знань, пізнання, суджень у формі

диспутів, дискусій, ба, навіть, ігрових та рольових форм навчання воїнів, у повній мірі, слугуватимуть їхньому інтелектуальному розвитку.

Перелік якостей, характеристик та ознак, якими б можна було б ще доповнити зміст виховного ідеалу воїна сучасних Збройних сил України можна продовжувати повніше. Втім, вважаємо, що, навіть, досягнення позитивних набутоків в означених нами аспектах якісно сприятиме вихованню в українських воїнів високого ідеалу гордості за свою Батьківщину, утвердженню його віри в остаточну перемогу над будь-яким агресором та завойовником.

Серед основних етапів втілення даної концепції у практику вважаємо послідовність таких заходів: 1. Залучення до навчально-виховного процесу в навчальні заклади системи Міністерства оборони України передових педагогів, науковців, методистів, здатних до розробок осучаснених, новітніх та інноваційних форм та методів навчання та виховання. 2. На державному рівні налагодження випуску мобільних друкованих та електронних підручників, посібників, відеофільмів, відео-аудіо дисків, флеш банків, тощо, послуговуючись якими курсанти та слухачі навчальних закладів могли б оперативнo, без витрати зайвого часу та надмірних зусиль якісно опанувувати найскладніші навчальні дисципліни, при цьому, набуваючи необхідних для них практичних прийомів, навичок і дій. 3. Привести технічне, наочне, друковане та відео-аудіо оснащення навчально-виховного процесу у навчальних закладах до рівня сучасних вимог. 4. Створити належні умови для самостійного опанування воїнами здобутих теоретичних знань на практиці, при цьому, стимулюючи у них ініціативу до креативного підходу у вирішенні поставлених завдань. 5. Перевірку та закріплення набутих знань військовослужбовцями проводити в умовах, максимально наближених до реалій військового часу.

Отож, виховний ідеал, як мета виховання повноцінного і професійного воїна є морально-психологічною субстанцією, прагнути до якої має у своїй роботі кожен педагог сучасного військового закладу України. Досягнути ж його – має стати заповітним завданням кожного військовослужбовця сучасної Української армії.

Список використаних джерел:

1. Ващенко Г. Виховний ідеал. – Полтава. «Полтавський вісник», 1994. – 191 с.
2. Вишневський О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Дрогобич: Коло, 2003. – 528 с.